

KUNTALIITON TYÖLLISYYSOHJELMAN TAUSTAMUISTIO

- Kuntaliiton hallitus hyväksynyt 16.4.2009

Sisällys

Johdanto

Taustaa

Työmarkkinoiden nykytila
Työvoimapolitiikan linjauksia
Elinkeinopolitiikan ja työllisyyspolitiikan yhteydet
Työ- ja elinkeinopalveluiden uudistuminen

Toimintaympäristön muutostekijöitä

Kuntaliiton työllisyyspoliittiset linjaukset

- 1) Työnjaon selkeyttäminen
- 2) Aktivointitoiminnan vaikuttavuuden parantaminen
- 3) Työvoiman palvelukeskuksien toiminnan ja roolin uudelleen arviointi
- 4) Vajaatyökykyisten työllisyyden edistäminen
- 5) Kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen
- 6) Työvoiman saatavuuden turvaaminen
  - Työmarkkinoiden ja ammattitaitotarpeiden yhteensovittaminen
  - Työperusteinen maahanmuutto kuntien näkökulmasta
  - Kunta-alan työvoimantarve
  - Nuorten työllistymiseen erityistoimenpiteitä
- 7) Rakennetyöttömyyden purkaminen
  - Välityömarkkinat välietappina avoimille työmarkkinoille
  - Työpankkitoiminnasta uusi väylä työelämään
  - Sosiaalisen yrittäjyyden edistäminen
  - Sosiaaliturvan kehittäminen
  - Työmarkkinatukiudistuksen toimivuus

Johdanto

Työmarkkinoilla vaikuttavien erilaisten ilmiöiden syy- ja seuraussuhteiden hahmottamiseksi työllisyysohjelman valmistelussa on huomioitu talouden, aluekehittämisen, sosiaalialan, koulutuksen ja työmarkkinoiden erityisasiantuntijoiden näkemyksiä. Työllisyysohjelman tavoitteena on yksinkertaistaa ja selkeyttää Kuntaliiton työllisyyspoliittisia suuntaviivoja ja herättää kuntia pohtimaan omia työllisyyteen liittyviä linjauksiaan. Tavoitteena on myös valtion työllisyyspolitiikkaan vaikuttaminen.

Suomella on edessä kaksoishaaste: toisaalta suuri rakenteellinen työttömyys ja toisaalta tulevaisuudessa kiristyvää kilpailuosaavasta työvoimasta. Näihin vastaamiseksi työmarkkinoiden tulee toimia joustavasti. Nykyisiä toimintamalleja on tarkasteltava uudelleen ja toimijoiden välistä yhteistyötä on lisättävä. Kuntaliiton työllisyysohjelma antaa suuntaviivoja yhteiselle kehittämistyölle.

Taustaa

Työmarkkinoiden nykytila

Vuoden 2008 lopussa alkanut talouskasvun hidastuminen ja pieneneminen lamaksi heijastuu Suomessa työmarkkinoihin siten, että vuonna 2009 työttömyys kääntyy nousuun. Vaikka työurat vielä pidentyvät ja aikaisempaa suurempi osa yli 60-vuotiaista jatkaa työelämässä normaalin eläkeiän jälkeenkin, tulee työvoiman tarjonta kääntymään selkeästi laskuun. Työikäisen väestön (15 – 64-v.) määrä tulee vähentymään kokonaisuudessaan noin 200 000 työpaikalla vuoteen 2020 mennessä. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuonna 2009 työikäisen väestön määrä kasvaa enää noin 7 000 henkeä. Ensimmäiset suuret ikäluokat saavuttavat 64 vuoden iän, jolloin heidän työvoimaosuutensa on pudonnut jo noin 20 prosenttiin. Osaavan työvoiman saatavuus julkisten palveluiden turvaamiseksi sekä elinkeinoelämän tarpeisiin tulevat nousemaan alueiden kriittisiksi menestystekijöiksi.

Rakennetyöttömyys on edelleen huolestuttavan korkealla, vaikka talous on tähän asti kasvanut voimakkaasti ja työpaikat ovat lisääntyneet. Rakennetyöttömyyteen lasketaan pitkäaikaistyöttömien lisäksi myös toistuvaistyöttömät ja toimenpiteiltä työttömäksi jääneet sekä niissä toistuvasti kiertävät henkilöt. Tämä koko vaikeasti työllistyvien määrä on viime vuosina laskenut hitaasti. Käytössä olevien ennusteiden mukaan rakenteellinenkin työttömyys on nyt uudestaan kääntymässä nousuun.

Työttömyyden kasvaessa työhallinnossa on kasvavia paineita siirtää vaikeasti työllistyviä kuntien vastuulle. Työvoimapalveluiden huonon kohdentuvuuden vuoksi on uhkana, että työmarkkinatueltat tulee putoamaan ihmisiä yhä enenemässä määrin kuntien huolehdittavaksi. Työmarkkinatueltat putoaminen merkitsee usein käytännössä pitkää toimeentulotukiriippuvuutta. Työvoiman palvelukeskuksissa on moniammatillisen asiakaspalvelun keinoin mahdollisuus lisätä vaikeasti työllistyvien elämänhallintaa ja edistää vaikeasti työllistyvien työllistymismahdollisuuksia. Työnhakijat ovat kuitenkin palveluiden suhteen hyvin eriarvoisessa asemassa, sillä on vielä suuri joukko kuntia, joiden alueella ei ole palvelukeskus- tai vastaavaa toimintaa.

Työvoimapolitiikan linjauksia

Euroopan unionin työllisyyspolitiikan suuntaviivat ohjaavat jäsenmaita omaksuma kolme prioriteettia: korkea työllisyystaso eli työvoiman tarjonnan lisääminen ja sosiaalisen suojelun uudistaminen toisiinsa liittyvinä tavoitteina, työntekijöiden ja yritysten sopeutumiskyvyn parantaminen sekä lisäinvestoinnit inhimillisiin voimavaroihin.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että kansallisia toimia kohdennetaan maailmanlaajuisen taluskriisin vuoksi EU:n määrittelemien kiireellisten tavoitteiden mukaisesti: on panostettava työnhakijoiden, myös vaikeimmin työllistettävien, työllistettävyyden parantamiseen,

joustoturva-uudistuksiin sekä osaamistason nostamiseen työmarkkinoiden tarpeiden mukaisella tavalla.

Työllisyyspolitiikan painopisteenä Suomessa on nopea siirtyminen työstä työhön. Talouskriisin oloissa muutosturvan ja koulutuksellisten toimenpiteiden vahva kehittäminen onkin perusteltua. Erityistoimia vaativat niin nuorten elämänhallinnan ja työllistymisen kuin ikääntyneiden työurien edistäminen. Palvelujen kehittämisessä ja tarjonnassa on kiinnitettävä huomiota sekä työnantajien että yksilöiden tarpeisiin. Ennakointi on tärkeää, mutta samalla ei saa unohtaa niitä, jotka ovat jo jääneet työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Vuosi 2010 on vuonna 2000 käynnistetyn Euroopan unionin kilpailukyvyyn parantamiseen tähtäävän Lissabonin kasvu- ja työllisyysstrategian viimeinen toteuttamisvuosi. Keväällä 2010 kokoontuva Eurooppa-neuvosto päättää, minkälaiset suuntaviivat jatkossa valitaan. Kaikilla alueilla ja kunnilla on mahdollisuus tuoda näkemyksensä esiin valmisteluja tehtäessä.

Elinkeinopolitiikan ja työllisyyspolitiikan yhteydet

Työllisyys on riippuvainen yritystemme kansainvälisestä kilpailukyvyistä ja joustavuudesta sopeutua kysynnän rakenteellisiin muutoksiin. Kilpailukyvyyn keskeinen tekijä on tuottavuus, jonka kehittymisessä on pysyttävä keskeisten kilpailijamaiden vauhdissa, jos tuotanto halutaan pitää Suomessa.

Julkisen talouden tasapaino ja työvoiman saatavuus asettavat jatkossa tiukat tavoitteet tuottavuuden kohottamiselle palvelusektorilla sekä julkisissa palveluissa. Kuntatalous ei kestä ikärakenteen muutoksen mukanaan tuomaa sosiaali- ja terveyspalveluiden lisääntynyttä tuotantoa nykyisellä tuotantorakenteella. Vain rakenteiden uudistaminen yhdessä voimakkaan tuottavuuden kasvun kanssa sekä riittävä valtion taloudellinen tuki mahdollistavat nykyisen tasoiset palvelut myös jatkossa.

Tuottavuuden kohottamisessa on viime kädessä kysymys tiedon hyödyntämisestä. Kuinka luodaan toimintaympäristöjä, joissa tieto parhaasta käytettävissä olevasta teknologiasta tai toimintamallista tavoittaa yritysten ja julkisten palveluiden kehittämisestä vastaavat päätöksentekijät? Julkisella sektorilla kysymys on myös siitä, millaisilla kannusteilla tuetaan uusia, entistä tuottavampia, toimintamuotoja.

Työllisyyden nopea heikkeneminen korostaa tuottavuuden parantamisen tarvetta. On uskallettava katsoa suhdannekuopan yli samalla kun pyritään tasoittamaan kuopan syvyyttä. Elinkeinopoliittiset satsaukset ovat pitkän aikavälin työllisyyspolitiikkaa.

Työ- ja elinkeinopalveluiden uudistuminen

Vuoden 2008 alussa elinkeino- ja työllisyyspolitiikan hallinnot koottiin yhteen ministeriöön. Kilpailukyvyyn kehittäminen edellyttää hallinnon toimintakyvyn kehittämistä ja työllisyyttä tukevien toimenpiteiden integroimista yli sektorirajojen. Uusi ministeriörakenne antaa mahdollisuuden panostaa synergisesti innovaatioihin ja tuottavuuteen, työvoimaan ja sen saatavuuteen. Uudessa ministeriössä yritystoiminnan kehittämisen palvelut ja kasvuyritysten tuki yhdistyvät työnhakijan työllistymistä ja osaamisen kehittämistä tukeviin palveluihin. Tukityöllistämisen painopistettä on siirretty yrityksiin.

Työvoimapolitiikan sähköisen asiointin ja itsepalvelun kehittäminen sekä palveluverkon hallinnon järjestelyt eivät saa johtaa asiakaspalvelupisteiden vähenemiseen. Kaikki vapautuvat resurssit tulee käyttää heikoimmassa työmarkkina-asetmassa olevien palveluiden kehittämiseen. Sähköiset palvelut eivät voi täysin korvata työ- ja elinkeinotoimistosta saatavaa henkilökohtaista neuvontaa ja opastusta. Niiden varaan voidaan jättää lähinnä sellaiset työnhakijat, joiden pikainen työllistyminen on todennäköistä ja joilla on tarpeelliset valmiudet käyttää sähköisiä verkkopalveluita.

Kunta- ja sektorirajat ylittävää toimintaa tulee vahvistaa paikallisella ja seudullisella tasolla. Alueelliseen kehittämiseen tarvitaan uusia välineitä. Vuonna 2009 käynnistyvillä työllisyyden edistämistoimikunnilla on merkittävä strateginen rooli seutujen työllisyyspolitiikan vahvistamisessa. Toimikuntien tehtävät liittyvät työvoiman saatavuuden turvaami-

seen ja työllisyyden parantamiseen sekä työmarkkinoilla tapahtuvien muutostilanteiden ennakkointiin ja muutosten johdosta tarvittavien toimenpiteiden suunnitteluun.

Toimintaympäristön muutostekijöitä

Kansainvälinen rahoituskriisi on iskenyt voimalla myös Suomeen. Viennin jyrkkä aleneminen on johtanut kansantaloutemme lamaan. Ainakin vuosina 2009 – 2010 kansantaloutemme supistuu.

Talous- ja työllisyyskehityksemme heikkenee. Monilla vientiteollisuuteen pohjautuvilla paikkakunnilla kehitys voi lähivuosina olla erityisen vaatimatonta.

Suomen talouskasvu on perustunut metsäteollisuuden menestyksen jälkeisenä aikana erityyppisiin osaamisklustereihin. Korkea teknologinen osaaminen on ollut yksi avainasioista Suomen menestyksessä. Lamankin aikana tulee tutkimus- ja tuotekehitystä edistää ja panostaa ennakoituille kasvualoille, kuten esimerkiksi energia- ja biolääketieteen sektoreille sekä palveluihin.

Globaali rakennemuutos aiheuttaa tuotannon uudelleenjärjestelyjä, asettaa työvoimalle uusia osaamistarpeita ja edellyttää kasvavaa liikkuvuutta. Laman aikana on panostettava työvoimapoliittiseen ja muuhun uudelleenkoulutukseen.

Alueiden ja kuntien talouden voimakas eriytyminen aiheuttaa suuria ongelmia niin kasvu- kuin muuttotappiokunnissa. Työvoimapula kääntyy nopeasti työttömyydeksi ja myös kunta-alan ammatit ja työpaikat kiinnostavat ja niiden vetovoima paranee.

Ikääntymisestä johtuen työvoiman saatavuus nousee talouskasvun ja työllisyyden rajoitteeksi keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Työikäisen väestön (15 - 64-vuotiaat) määrään eri alueilla vaikuttavat eniten muuttoliike ja työvoiman siirtyminen eläkkeelle.

Maassamuuton lievä tasapainottuminen alueittain ja maahanmuuton kasvu eivät riitä pitämään työikäisen väestön määrää nykyisellä tasollaan eri maakunnissa, vaan se laskee kaikkialla Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakuntia lukuun ottamatta. Pohjois-Pohjanmaalla on korkean syntyvyyden ja luonnollisen väestönkasvun myötä mahdollisuus pitää työikäisen väestön määrä tulevaisuudessa lähes ennallaan. Eniten työikäisten määrä laskee Itä-Suomen maakunnissa. Parhaiten menestyneet seutukunnat sijaitsevat useimmiten suurilla ja vahvoilla kaupunkiseuduilla ja eteläisessä Suomessa. Väestön ja osaamisen keskittyminen näille alueille on jatkunut. Heikon kehityksen alueita on erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Laman aikana kotimainen kysyntä ja palvelusektori pitävät yllä työllisyyttä. Todennäköistä on, että kaupunkiseudut selviävät muita alueita paremmin. Laman hellittäessä tapahtuneen sama ilmiö kuin vuoden 1990 -luvun alun laman jälkeen: työpaikkojen ja väestön keskittyminen kiihtyy kasvukeskuksiin.

Osa työvoiman vähenemisestä voidaan korvata työperäisellä maahanmuutolla. Suomessa on kuitenkin jo olemassa merkittävä työvoimareservi omasta takaa: työttömiä, vajaakuntoisia, kotityötä tekeviä, työkyvyttömyyseläkkeellä olevia sekä maassa asuvia ulkomalaisia. Heidän työmarkkinakelpoisuudestaan on huolehdittava lamankin aikana ja sen jälkeen. Korkean työllistymisasteen saavuttamiseksi työhön osallistuvuutta on edistettävä.

Kuntaliiton työllisyyspoliittiset linjaukset

1) Työnjaon selkeyttäminen

Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut työllisyyspoliittisissa tavoitteissaan etusijalle työnantajapalvelut ja työnvälityksen. Ensisijaisena pidetään niiden työnhakijoiden palvelua, jotka ovat työttömyysuhan alaisia tai joutuneet juuri työttömiksi. Työttömyyden nopea katkaiseminen on hyvä tavoite, mutta se ei saisi heikentää vaikeimmin työllistyvien työvoimapalveluita.

Varhaisen puuttumisen nimissä ei kaikkien asiakkaiden työllistymisedellytyksiä tarvitse arvioida kahden viikon kuluessa työnhakijaksi ilmoittautumisesta, vaan arvio on tehtävä tarpeen mukaan. Osa työnhakijoista sijoittuu joka tapauksessa nopeasti uusiin tehtäviin ilman julkisen työnvälityksen palvelua. Helpommin työllistyvien työnhakijoiden palvelemissa yksityinen työnvälitys voi olla avainasemassa.

Työ- ja elinkeinoministeriön työllisyyspolitiikan prioriteetit ja sosiaaliturvakomitean väliraportin linjaukset merkitsevät sitä, että valtiovalta on siirtämässä vaikeimmin työllistettävien palveluvastuun pääasiassa kunnille. Työ- ja elinkeinotoimistoissa on jo valmisteltu palvelulinjauksia, joilla ”työmarkkinakyvyttömät” sekä luku- ja kirjoitustaidottomat maahanmuuttajat siirrettäisiin kokonaan kunnan asiakkaiksi.

Sosiaaliturvakomitea esittää kunnille velvollisuutta ryhtyä välittömästi toimiin, jos toimeentulotuen tarpeen syynä ovat terveyteen, työkykyyn tai elämäntapaan liittyvät ongelmat. Työttömän henkilön kohdalla nämä toimet liitettäisiin osaksi aktivointisuunnitelmaa, jotka tulisi laatia ja päivittää nykyistä nopeammin. Näiden toimintavelvoitteiden kustannuksia ja vaikutuksia sosiaaliryöön asiakas- tai henkilöstörakenteeseen ei ole arvioitu.

Sosiaaliturvakomitea esittää laissa nyt viimesijaiseksi määriteltyä kuntouttavaa työtoimintaa käytettäväksi työvoimaviranomaisen osoituksesta myös ensisijaisena toimenpiteenä. Kunnan olisi lisäksi kehitettävä työtoimintaa laadullisesti vastaamaan kunkin osallistujan yksilöllisiä tarpeita. Kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuuden ikäraja esitetään poistettavaksi, jolloin kaikenikäisten olisi otettava vastaan kuntouttavaa työtoimintaa, jos työvoimaviranomainen sitä ehdottaa. Kieltäytymisestä seuraisi sanktio, karenssi tai toimeentulotuen alentaminen.

Elinkeinoelämän keskusliitto ja palkansaajakeskusjärjestöt sopivat tammikuussa 2009 työttömyysputken alaikärajan nostosta ja siihen liittyen kunnille asetetun ikääntyneiden työllistämismääräyksen laajentamisesta vuonna 2011. Jos lama ei nopeasti hellitä, velvoite voi osoittautua kunnille raskaaksi, vaikka valtio maksaisi palkkatukea.

- **työhallinnon on kannettava kokonaisvastuu kaikista työttömistä ja työhallinnon palveluiden tulee olla tarjolla kaikille työnhakijoille**
- **vaikeasti työllistyvien kuntoutuksessa Kelalle tulee määritellä selkeä vastuu ja siihen tulee osoittaa riittävät voimavarat**
- **kunnilla on oltava mahdollisuus osallistua nykyistä paremmin työllisyys- ja aktivointitoimintaa koskevien asioiden valmisteluun ja päätöksentekoon**
- **pidemmällä aikavälillä tulee tutkia mahdollisuutta siirtyä pois perinteisestä valtion työnvälityspalvelusta ja selvittää yksityisen ja julkisen sektorin välistä työnjakoa sekä vahvistaa työvoiman palvelukeskuksien asemaa**

2) Aktivointitoiminnan vaikuttavuuden parantaminen

Aktivointitoimien vaikuttavuutta voidaan edistää tekemällä työnhaku- ja aktivointisuunnitelmista vielä entistä räätälöidympiä. Pitkät työttömyysjaksot vaativat pitkiä tukitoimia ja eri viranomaisten tiivistä ja joustavaa yhteistyötä. Aktivoinnin tulee olla myös aina ihmistä tukevaa ja hänen ihmisarvoaan kunnioittavaa. Asiakaslähtöisyydessä on, sanan ahkerasta viljelystä huolimatta, vielä paljon parannettavaa.

- **työnhakusuunnitelmat on laadittava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa työttömyyden alettua**
- **työnhakusuunnitelmat räätälöitävä entistä yksilöllisimmiksi työnhakijan lähtökohdista käsin ja niiden tulee sisältää kaikki tarvittavat toimenpiteet työllistymisen edistämiseksi**
- **aktivointisuunnitelmien tulee sisältää yksilöidysti toimenpidkokonaisuudet väylänä avoimille työmarkkinoille**
- **kaikille vaikeasti työllistyville tulee laatia aktivointisuunnitelma ja siihen tulee voida joustavasti sisällyttää tarvittaessa osaamispuutteiden korjaamista, työelämään sopeutumisvalmennusta, tuettua työtä, koulutusta, päihde-, mielenterveys- ja muuta kuntoutusta**

3) Työvoiman palvelukeskuksien toiminnan ja roolin uudelleen arviointi

Työvoiman palvelukeskuksien toiminta perustuu kuntien, työhallinnon ja Kelan moniammatilliseen yhteistyöhön ja ne toimivat palvelupisteinä vaikeasti työllistyville. Palvelukeskukset tarjoavat asiakkaille yksilöllisiä ja räätälöityjä palveluja työ- ja toimintakyvyn sekä työllistymisen edistämiseksi.

Paikallishallinnon hoitama yhteistyömalli on osoittautunut toimivaksi Pohjoismaissa ja toiminnasta saadut kokemukset ovat olleet kohtalaisen hyviä. Moniammatillisen tiimin työskentely on palvelukeskustoiminnan ydinpalvelua ja sen toimivuus on konseptin onnistuneisuuden ehto.

Taloustilanteen voimakas heikkeneminen on johtanut työttömyyden rajuun kasvuun. Työhallinnon resurssit ja edellytykset vaikeammin työllistettävien työmarkkinakelpoisuuden kohentamiseksi ovat voimakkaasti heikkenemässä. Rakennemuutoksen myötä on noussut esiin huoli myös palvelukeskusten roolista ja tulevaisuudesta, sillä työhallinto on suuntaamassa toimintaansa yhä voimakkaammin muiden kuin vaikeasti työllistyvien työvoimapalveluihin. Palvelukeskusten toiminta ja rahoitus tulee turvata lainsäädännön avulla. Lisäksi toimintamallia tulee levittää kattamaan koko maa.

Kunnat eivät yksinään selviä kasvavasta palvelukeskusten asiakasmäärästä samalla kun kuntien talous kiristyy ja resurssit heikkenevät. Kasvava vaikeasti työllistyvien joukko uhkaa jäädä heitteille. Vain julkisten toimijoiden resurssien yhdistäminen tuo heikkenevään tilanteeseen kestävä ratkaisu. Työllisyystilanteen vaikeutuessa on vakavasti pohdittava sellaisia uusia toimintamalleja, joissa julkisin varoin toimivat yksiköt nykyistä paremmin keskittyisivät vaikeimmin työllistyvien työmarkkinakelpoisuuden parantamiseen.

Työnvälitystoiminta on entistä enemmän siirtynyt sähköiseen muotoon, samalla kun työnvälitystä hoitavien yksityisten yritysten määrä on kasvanut. Suuret yritykset hoitavat osaavan työvoiman rekrytoinnin entistä useammin muun kuin työhallinnon avulla. Nyt on vakavasti pohdittava julkisten varojen uudelleen kohdentumista niin, että ne tuottavat parhaan hyödyn.

- **työhallinto, kunnat ja Kela velvoitetaan lainsäädännöllä osallistumaan työvoiman palvelukeskusten toimintaan riittävin**

resurssein ja asiaa koskevat neuvottelut pitää käynnistää välittömästi työhallinnon, Kuntaliiton ja Kelan kesken

- **työvoiman palvelukeskuksia ohjataan ja kehitetään yhdessä valtion, kuntien ja Kelan toimesta ja palvelukeskusverkosto sekä toimintamalli laajennetaan koko maahan**
- **työvoiman palvelukeskuksista tehdään vaikeasti työllistyvien resurssikeskuksia, joissa on tarjolla toimintaa ylläpitävien tahojen tarjoamia räätälöityjä palveluja; esimerkiksi työnvälitystä, Kelan etuuksia ja kuntoutustoimintaa**
- **valtion tulee vastata vähintään 50 % palvelukeskusten menoista**
- **palvelukeskuksissa tulee olla työnantajapalveluita yrityksille ja kolmannen sektorin toimijoille**

4) Vajaatyökykyisten työllisyyden edistäminen

Työllisyyden edistämisestä ja työllisyysasteen nostosta puhuttaessa tulisi samalla määritellä uudelleen myös vajaatyökykyisyyden käsite. Työkykyä ei tulisi nähdä pelkästään yksilön ominaisuutena vaan yksilön, hänen työyhteisönsä, työnantajan ja työympäristön muodostaman kokonaisuuden ominaisuutena. Työkykyongelma voi painottua työtehtäviin, terveyteen, voimavaroihin tai osaamiseen.

Vuoden 2007 lopussa noin 272 000 henkilöä oli siirtynyt työkyvyttömyyseläkkeelle. Heistä vain noin viisi prosenttia oli osatyökyvyttömyyseläkkeellä. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevista 35 prosenttia on eläkkeellä mielenterveyshäiriöiden ja 25 prosenttia tuki- ja liikuntaelinten sairauksien perusteella. Palkkatyön ja sosiaaliturvan joustoilla tulisi tukea ja kannustaa vajaatyökykyisiä osallistumaan työelämään edellytyksensä mukaisesti ja samalla tulisi kehittää osatyökykyisyyteen sopivia toimintamalleja. Erilaisilla työnantajille myönnettävillä tuilla ja etuisuuksilla on tarkoitus kompensoida vajaatyökykyisen alemmaa työpanosta.

Erilaiset työllistämisyksiköt, työpajat ja työvoiman palvelukeskukset tarjoavat työtä, kuntouttavaa toimintaa sekä ohjausta erityisen tuen tarpeessa oleville työnhakijoille. Paikkakunnasta riippuen palvelujen tarjoajina voivat olla kunnat, kuntayhtymät, säätiöt, järjestöt tai yksityiset yritykset.

Työllistämispalveluiden tavoitteena on auttaa ihmisiä pääsemään lähemmäksi omia tavoitteitaan ja avoimia työmarkkinoita. Lisäksi ne tarjoavat mahdollisuuksia kuntoutua ja valmentautua kohti avoimia työmarkkinoita. Palveluiden kirjo on laaja ja niiden tarjoamia palveluita käytetään yhä enenevässä määrin osana suunnitelmallista työkyvyn ja työllistymismahdollisuuksien kehittämistä. Työllistämispalveluita ovat mm. työhönvalmennus, työharjoittelu, palkkatuettu työ, työtoiminta sekä erilaiset valmentavat ja ohjaavat koulutukset. Monet palveluntuottajat tarjoavat myös työkyvyn arviointia ja terveyspalveluja.

Kuntaliiton tavoitteena on edistää sellaisia palveluita, jotka tukevat vajaatyökykyisiä työnhakijoita löytämään itselleen oman elämäntilanteensa ja työkykynsä mukaista mielekästä työtä. Lisäksi tavoitteena on edistää vajaakuntoisten työnhakijoiden tasa-arvoa työmarkkinoilla ja purkaa työllistymisen tiellä olevia esteitä. Erityisen tärkeää on tuottaa ja jakaa sellaista tietoa, joka edistää ja luo uusia mahdollisuuksia vajaatyökykyisille työnhakijoille työmarkkinoilla.

- **valtion on varattava riittävät resurssit työkyvyn arviointityöhön**
- **työkyvyttömyyskriteerit tulee määritellä uudelleen niin, että ne ikääntyneet työttömät, jotka eivät aktiivitoimenpiteiden jälkeenkään kykene sijoittumaan avoimille tai välityömarkkinoille, voidaan ohjata eläkkeelle**

- **vajaatyökykyisten työvoiman ja tukityötarjonnan kohtaamista tulee edistää**
- **eläkejärjestelmiä tulee kehittää niin, että ne nykyistä paremmin tukevat osa-aikaista työssäkäyntiä**
- **työkyvyn arvioinnissa tulee painottaa enemmän jäljellä olevaa työkykyä sairauksien sijaan**

5) Kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen

Kuntouttava työtoiminta liittyy asiakkaan työ- ja toimintakyvyn selvittämiseen ja työhön kuntoutumiseen. Kuntoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi on tärkeää vahvistaa ja tukea asiakkaan työllistymisedellytyksiä. Vaikeasti työllistyvien kohdalla tukitoimien tavoitteena tulee aina olla myös avoimille työmarkkinoille työllistyminen. Vastuu prosessin jatkumisesta työelämään tai sitä edeltäviin työllisyyspoliittisiin toimenpiteisiin on aina oltava työvoimaviranomaisilla ja kuntouttavan työtoiminnan jakson jälkeisissä siirtymissä heidän rooliaan tulee vahvistaa.

Kuntouttavan työtoiminnan paikkoja on tarjolla sekä kunnissa että järjestöissä. Noin puolet toiminnasta järjestetään kunnan omana toimintana ja noin puolet ostopalveluna. Kuntouttavan työtoiminnan paikkoja on kuntien sisällä sosiaali- ja terveystoimessa, teknisen toimien yksiköissä, opetus- ja kulttuuritoimessa sekä työpajoilla. Paikkoja ei ole ollut riittävästi tarjolla olemassa olevaan tarpeeseen nähden.

Kuntouttavan työtoiminnan korvausta kunnille tulee korottaa merkittävästi, jotta kuntouttavan työtoiminnan laatua voidaan kehittää niin, että se todella palvelee kuntoutumista ja työmarkkinoille siirtymistä. Kuntouttavan työtoiminnan tulee säilyä aktiivisen työnvälityksen viitekehyksessä ja sen työ- ja sijoitusehtoja tulee arvioida uudelleen suhteessa muihin aktivointitoimenpiteisiin. Nykylainsäädännön pohjalta esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa pitkään mukana oleville asiakkaille ei kerry toiminnan ajalta eläkettä. Lisäksi tulee mahdollistaa lainsäädännöllä myös yritykset yhdeksi kuntouttavan työtoiminnan sijoitusvaihtoehdoksi.

- **toiminnan laadun varmistamiseksi kuntouttavan työtoiminnan sisältöjä tulee kehittää ja kuntakorvauksiin tulee tehdä tasokorjaus**
- **kuntouttavaa työtoimintaa tulee voida järjestää myös yrityksissä**

6) Työvoiman saatavuuden turvaaminen

Lyhyellä aikavälillä ongelmana on työttömyyden kasvu ja sen pitkittyminen sekä pitkään työmarkkinoilta poissaolteiden aseman huonontuminen. Pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna työmarkkinoiden suurimmaksi haasteeksi nousevat väestön ikärakenteen vanhenemisesta aiheutuvat työvoiman saatavuusongelmat. On tärkeää parantaa ikäänntyvien työkuntoa ja kannustaa myöhäisempää eläkkeelle siirtymistä erilaisten joustavien työaikaratkaisujen ja -järjestelyjen kautta. Samoin on edistettävä työkyvyttömyyseläkkeelle sekä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden mahdollisuuksia palata takaisin työelämään edes osa-aikaisesti. Erityistä huomiota tulee kiinnittää työelämän laadun kehittämiseen ja varmistaa jo työmarkkinoilla olevan henkilöstön osaaminen ja jaksaminen.

Suomessa tulee tapahtumaan merkittäviä toimialamuutoksia ja tulevaisuudessa tarvitaan lisää työntekijöitä. Pitkään työmarkkinoilta poissaolteiden, vajaakuntoisten ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien mahdollisuuksia palata työmarkkinoille tulee vahvistaa. Työmarkkinoille tarvitaan erityisesti niitä, jotka ovat sieltä syystä tai toisesta joutuneet pois.

Työmarkkinoiden ja ammattitaitotarpeiden yhteensovittaminen

Koulutus on olennainen osa alueellista työllisyyden hoitoa. Työelämässä tarvitaan jatkuvaa osaamisen kehittämistä ja myös kouluttamista uusiin työtehtäviin. Ammattirakenteen muutos ja osaamisvaatimusten kasvu korostavat koulutusta työmarkkinoiden toimivuuden turvaamisessa. Osaamisen ajantasaisuudella ehkäistään ennen aikaista siirtymistä työelämästä. Työpaikan ja -tehtävien vaihtamista sekä muuttumista tulee helpottaa mm. tarjoamalla uudelleen koulutusmahdollisuuksia.

Työelämän nopeisiinkin työvoimatarpeisiin voidaan vastata työhallinnon, yritysten ja muiden yhteisöjen räätelöidyillä koulutuksen yhteishankinnoilla. Työelämässä tarvitaan jatkuvaa osaamisen kehittämistä ja myös kouluttamista uusiin työtehtäviin. Työikäisen väestön osaamisen varmistaminen edellyttää myös opiskelun mahdollistavia selkeitä ja toimivia etuusjärjestelmiä. Työvoimapolitiittista ja muuta työllistymistä edistävää aikuiskoulutusta on tarpeen tarkastella kokonaisuutena siten, että paikallisesti päätetään koulutuksen suuntaamisesta työelämän tarpeita vastaavasti. Tutkintotavoitteisen ja muun työelämäosaamista lisäävän koulutuksen keskinäistä tarvetta tulee arvioida vahvasti myös työelämän tarpeiden näkökulmasta.

Työikäisen väestön lisä- ja täydennyskoulutustarpeet muuttuvat. Koulutuksen kysyntä painottuu yhä enemmän työn ohella tapahtuvaan osaamista ylläpitävään tai uudelleen suuntaavaan lisä- ja täydennyskoulutukseen kokonaisten tutkintojen hankkimisen sijaan. Koulutuksen tarjontaa tulee muuttaa nykyistä joustavammaksi koulutussisältöjä moduloimalla, muokkaamalla ja yksilöllistämällä koulutuksen toteutusta sekä lukemalla aiemmin hankittu osaaminen opinnoissa hyväksi. Tämän toteuttamiseksi koulutuksen järjestäjien verkottumista eri koulutusasteiden välillä tulee edistää.

Koulutuksen suuntaamista koskevan päätöksenteon tulee olla paikallisella tasolla. Työelämätarpeiden sekä väestökehityksen muutoksiin vastataan joustavalla koulutustarjonnan suuntaamisella sekä dynaamisella koulutuksen järjestäjä- ja toimipisteverkolla. Ammatillista koulutusta on tarpeen kehittää kokonaisuutena ja näin parannetaan koulutuksen saatavuutta ja luodaan edellytyksiä ammatillisen koulutuksen verkoston tehokkaaseen käyttöön. Julkisen rahoituksen suuntaamisessa tavoitteena tulee olla myös kattavasta aikuiskoulutuksen tarjonnasta huolehtiminen maan eri osissa. Työelämän täydennyskoulutustarpeisiin vastaaminen kattavasti edellyttää koulutuksen järjestämisessä alueellista yhteistyötä ja myös voimavarojen yhdistämistä. Koulutuksen koko maan kattava saatavuus edellyttää laadukkaiden lähi-, verkko- ja monimuoto-opetuksen keinojen käyttöönottoa. Koulutuksen rahoitusperusteita tulee kehittää siten, että ne kannustavat esimerkiksi eri tavoin hankitun osaamisen tunnustamiseen, koulutuksen henkilökohtaistamiseen sekä tutkinnon osien tarjonnan lisäämiseen. Korkeakoulutettujen ja muiden työelämään osallistuvien aikuisten osaamistason ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttää työnantajien sekä työntekijöiden panostuksen lisäksi myös korkeakoulujen täydennyskoulutusresurssien lisäämistä. Ammatillista osaamista laajentavaa lisäkoulutusta tulee järjestää joustavasti mm. ammattiala-, toimiala- ja toimipaikkakohtaisilla projekteilla ja ohjelmilla.

Koulutus- ja työvoimatarpeita tulee ennakoita sekä valtakunnallisesti että alueellisesti. Ennakoinnissa tulee huomioida lyhyen aikavälin tarpeiden lisäksi myös pidemmän aikavälin koulutus- ja työvoimatarpeet. Koulutustarpeiden ennakoinnissa keskeinen rooli on maakuntien liitoilla. Kansallinen koulutustarjonnan määrällinen mitoitus pohjautuu maakuntien ennakoituihin työelämän ja yksilön osaamistarpeisiin, väestökehitykseen sekä alueellisiin kehittämissuunnitelmiin.

Koulutus tulee nähdä välineenä alueiden työllisyyden parantamisessa ja elinkeinoelämän kehittämisessä. On tärkeää, että kunnat vaikuttavat alueensa elinkeinopolitiikkaan ja strategiseen kehittämiseen. Kunnilla on merkittävä rooli myös koulutustarjonnan suuntaamisessa koulutuksen järjestäjinä sekä rahoittajina.

Alueet eivät ole identtisiä keskenään. Keskusjohtoisuuden vahvistamisen sijaan paikalliselle tasolle tulee taata riittävä liikkumavara koulutuspalveluiden järjestämisessä ja suuntaamisessa, jotta paikallisesti voidaan vastata koulutuksen avulla vielä nykyistään joustavamin nopeasti muuttuviin työmarkkinoiden haasteisiin.

Nuorten ja aikuisten koulutuksen voimavaroja yhdistämällä voidaan vastata kattavasti ja joustavasti työelämän muuttuviin työvoimatarpeisiin sekä ammattitaitoisten opettajien saatavuuteen ja parantaa koulutuksen laatua ja kustannustehokkuutta. Rahoitusjärjestelmän tulee kannustaa kaikilta osin aiemmin suoritettujen opintojen ja osaamisen hyväksi lukemiseen.

Työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin vastattaessa tarvitaan nykyistä enemmän tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi myös muunto-, jatko- ja täydennyskoulutusta. Myös kunnallisten työnantajien tulee voida hyödyntää yhteishankintakoulutusta muuttuviin työvoimatarpeisiin vastatessaan.

- **vaikeasti työllistyvien pääsyä tarvitsemaansa koulutukseen tulee helpottaa osana aktivointisuunnitelman toteutusta**
- **vaikeasti työllistyvien koulutuksessa tulee painottaa enemmän osaamisen päivittämistä kuin pelkkää tutkintoon tähtäävää koulutusta**
- **koulutustarpeiden ennakointia tulee tehostaa ja oppisopimuskoulutusta laajentaa**

Työperusteinen maahanmuutto kuntien näkökulmasta

Vuoden 2008 lopussa ulkomaalaisia oli Suomessa noin 143 000. Ulkomaan kansalaisten osuus Suomen väestöstä vuonna 2007 oli 2,5 %. Tärkein Suomeen muuton peruste on edelleen perhesiteet, mutta työperusteisen maahanmuuton odotetaan kasvavan. Maahanmuuttopolitiikan suuntaviivat on määritelty vuonna 2006 hyväksytyssä Suomen hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa. Sen yksi painopistealue on työperusteisen maahanmuuton edistäminen. Sisäasiainministeriö on käynnistänyt useita eri hankkeita työperusteisen maahanmuuton kehittämiseksi. Myös kunnallisilla toimijoilla on tällaisia hankkeita.

Työperusteinen maahanmuutto on kunnille tärkeää työvoiman saannin kannalta. Valtiolla on työperusteisen maahanmuuton edistämisen yleisvastuu. Työvoiman maahanmuuttoa tulee toteuttaa harkitusti ja johdonmukaisesti. Rekrytoinnin on oltava avointa ja eettisesti kestävä. Erityisesti sosiaali- ja terveysaloilla sekä opetustoimessa korostuvat kielitaito- ja tutkintovaatimukset. Ulkomailla suoritettujen opintojen tunnustamista ja täydennyskoulutusta on kehitettävä, jotta maahanmuuttajien aikaisempaa koulutusta voidaan hyödyntää nykyistä tehokkaammin.

Maahanmuuttajien työttömyysasteen arvioidaan vuoden 2007 lopulla olevan keskimäärin 21,6 %. Työttömyys koettelee pahiten pakolaisia, paluumuuttajina tulleita entisen Neuvostoliiton kansalaisia ja avioliiton kautta tulleita suomalaisten puolisoita. Kuntaliitto korostaa, että maassa jo olevien, usein humanitaarisiin perustein tulleiden maahanmuuttajien työllistymistä on tuettava erityistoimenpitein. Valtion tulee kohdistaa lisäresursseja tämän ryhmän kielinopetukseen ja työllistämiseen. Riittävä kielitaito ja työllistyminen ovat kotoutumisen perusedellytyksiä.

Työhallinnolla on päävastuu työttöminä työnhakijoina olevien maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta. Työhallinto ei ole kuitenkaan pystynyt järjestämään sitä riittävästi. Rinnasteisen koulutuksen myötä osa kotoutumiskoulutuksen kustannuksista on siirtynyt valtiolta kuntien vastuulle. Työhallinnon resursoinnin tulee ehdottomasti vastata kotouttamislain tasoa ja maahanmuuttajien tarpeisiin.

Työperusteisen maahanmuuton lisääntyminen edellyttää valtion ja työnantajien taloudellista panostusta maahanmuuttajien opastamiseen ja kotoutumisen tukemiseen. Kunnat ottavat maahanmuuttajien tarpeet huomioon peruspalveluissaan. Kunnat ovat arvioineet, että maahanmuuton alkuvaiheessa maahanmuuttajien palvelemiseen käytetään aikaa noin 1,5 – 2 -kertaisesti. Maahanmuuttajataustaisten kuntalaisten määrä tulee valtionosuusjärjestelmässä ottaa huomioon erityisenä laskennallisena kustannustekijänä.

- **valtion tulee kantaa rahoitusvastuu työperusteisen maahanmuuton edistämisestä sekä kotouttamisen kustannuksista riittävän pitkäkestoisesti**
- **pakolaisten vastaanotto on ensisijaisesti Suomen kansainvälisten velvoitteiden täyttämistä ja siitä muodostuvat kustannukset tulee pääosin olla valtion vastuulla pitkäkestoisesti**
- **Suomessa jo asuvien maahanmuuttajien työllistymistä edistetään tehostamalla kieliovetusta ja koulutusta**

Kunta-alan työvoimantarve

Kunnat ja kuntayhtymät työllistivät vuonna 2008 yhteensä 424 000 henkilöä. Lähivuosina kunta-alalle tarvitaan runsaasti ammattitaitoista työvoimaa, sillä vuoteen 2025 mennessä noin puolet kunnallisesta henkilöstöstä siirtyy eläkkeelle. Henkilöstöä tarvitaan erityisesti terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja koulutoimen ammattitehtäviin. Kasvukeskusten väestönkasvu lisää henkilöstötarvetta päivähoidossa ja opetustoimessa. Väestön ikääntyminen lisää työvoimatarvetta vanhustenhuollossa.

Alueellisesti ja tietyissä ammattiryhmissä ilmenee jo nyt työvoimapulaa. Ulkomailta tuleva työvoima voi tulevaisuudessa olla yksi keino työvoimapulan helpottamiseksi. Ammattiala- ja aluekohtainen työvoimatarpeen ennakointi sekä suunnitelmallinen rekrytointityö on kuntanäkökulmasta keskeistä.

Uudistuva Kuntatyö -hankkeen tavoitteena on lisätä kuntatyön houkuttelevuutta ja kehittää kuntatyön sisältöä. Erityisesti lähiesiemiestyöhön on tulevaisuudessa kiinnitettävä entistä enemmän huomiota. Myös työssä jaksamiseen ja tarvittavan osaamisen ylläpitämiseen tulee panostaa.

- **kuntatyö on otettava riittävästi huomioon koulutuksen ennakointityössä**
- **kuntatyön sisältöä on uudistettava ja esimiestyön kehittämiseen on panostettava**
- **kunta-alan työelämän laadun ja tuloksellisuuden parantamiseen on ohjattava riittävästi rahoitusta**

Nuorten työllistymiseen erityistoimenpiteitä

Työllisyystilanteen heikentyessä nuorten työttömyys on lisääntynyt huolestuttavasti. Riski työttömyys- ja syrjäytymiskierteeseen joutumisesta on kasvanut. Noin viisi prosenttia peruskoulun suorittaneista nuorista ei jatka toisen asteen koulutuksessa. Joka vuosi yli kymmenen prosenttia ammatillisen koulutuksen aloittaneista keskeyttää lopullisesti opintonsa. Lähes viidesosa nuorista ikäluokista jää edelleen vaille ammatillista koulutusta ja tutkintoa. Työvoimahallinnon ammatinvalinnanohjauspalveluita tulee kehittää niin, että niiden saataavuus on turvattu kattavasti koko maassa ja palvelut tavoittavat erityisesti koulutusjärjestelmän ulkopuolella olevat nuoret. On ryhdyttävä toimiin, joilla nämä nuoret entistä paremmin tunnustetaan.

Nuorten syrjäytyminen, asenteet työelämään, lisääntyneet mielenterveysongelmat ja se, että niin suuri osa jää ilman ammatillista koulutusta ja tutkintoa, edellyttävät nykyisen koulutusjärjestelmän muutostarpeiden nopeaa tunnistamista. Tätä ilmiötä omalta osaltaan lisää mm. lukion luokattomuus.

Ensimmäiset työpajat perustettiin 1980-luvun alussa. Suomessa on noin 250 kuntien, säätiöiden sekä erilaisten yhdistysten ja yhteisöjen ylläpitämää työpajaa, joissa on vuosittain noin 10 000 – 12 000 valmentautujaa. Pajojen asiakkaita ovat esimerkiksi ammattitaidottomat tai työkokemusta kaipaavat nuoret, opintonsa keskeyttäneet nuoret, päihde- ja/tai

mielenterveysongelmaiset, vajaakuntoiset ja maahanmuuttajat. Työpajatoiminnan tarkoituksena on tavoittaa niitä nuoria, jotka ovat vaarassa jäädä työelämän ulkopuolelle.

Työpajojen menetelmiksi ovat käytännön työn tekemisen lisäksi vakiintuneet työ- ja yksilövalmennus. Työvalmennuksen avulla kehitetään työkykyä sekä osaamista. Yksilövalmennuksella tuetaan toiminta- ja arjenhallintakykyä. Toimenpiteinä voivat olla mm. kuntouttava työtoiminta, työkokeilu, työharjoittelu, lisä- ja erityiskoulutus, oppisopimuskoulutus, starttipajatoiminta tai pajakoulu. Työpajajakso on osa palvelukokonaisuutta, jossa yhteistyötä tekevät mm. työhallinto ja sosiaalitoimi. Moniammatillinen yhteistyö on koettu hyväksi keinoksi ehkäistä nuorten syrjäytymistä.

- **koulutusjärjestelmän tulee kantaa vastuu myös kaikkein heikoimmista nuorista ja kaikille nuorille tulee taata vähintään ammatillisesti suuntautunut tutkinto**
- **ennaltaehkäisevän nuorisotyön avulla voidaan vähentää kaltaista korjaavia toimenpiteitä**
- **nuorten työpajojen tulee joustavasti nivoutua sekä koulutusjärjestelmään että työelämään ja nuorten mahdollisuuksia oppisopimuskoulutuksen suorittamiseen työpajatoiminnan yhteydessä on lisättävä. Taataan yhteiskuntatakuun toteutuminen alle 25 -vuotiaalle**

7) Rakennetyöttömyyden purkaminen

Suomessa pitkään jatkunut rakenteellinen työttömyys on laskenut hitaasti, vaikka työpaikkoja on ollut tarjolla. On kehittynyt uudenlainen tilanne, jossa tarjolla olevan työvoiman osaaminen ei vastaa kysyntää. Kohtaanto-ongelman syynä ovat yhteiskunnassa ja työelämässä tapahtuneet rakennemuutokset. Lisäksi työelämän ulkopuolella on henkilöitä, jotka ovat osatyökykyisiä, mutta tarvitsevat vaihtoehdoisen väylän päästääkseen ylittämään työelämäkynnyksen.

Välityömarkkinat välitappina avoimille työmarkkinoille

Välityömarkkinoiden tarkoituksena on tarjota kuntoutusta, tukea ja erilaisia mahdollisuuksia työntekoon erityisesti vaikeasti työllistyville työnhakijoille ja henkilöille, jotka eivät ole monista erilaisista tukitoimenpiteistä huolimatta sijoittuneet avoimille työmarkkinoille. Käytännön toimijoiden keskuudessa välityömarkkinoihin liittyvät vastuut ovat kuitenkin vielä epäselvät. Eri tahojen vastuiden selvittäminen ja keskinäisen yhteistyön kehittäminen on välttämätöntä välityömarkkinoiden kehittämiseksi. Kehittämisen lähtökohtana tulee olla asiakkaiden palvelutarve ja asiakkaan saumaton palveluketjun turvaaminen ensi vaiheen työmarkkinatoimenpiteistä lähtien avoimille työmarkkinoille asti.

Palkkatuen kohdentuminen hallitusohjelman mukaisesti avoimien työmarkkinoiden työpaikoille on kannatettavaa ja auttaa varmasti löytämään vaikeasti työllistyville uusia työpaikkoja. On kuitenkin tärkeää, ettei samalla vähennetä järjestöjen tukea työllistämiseen ja heikennetä kolmannen sektorin roolia ja toimintamahdollisuuksia. Välityömarkkinoita tulee kehittää välitapiksi kohti avoimia työmarkkinoita.

- **kuntien ja kolmannen sektorin työllistämistoimenpiteille tulee taata riittävät taloudelliset resurssit**
- **aikuisille soveltuvaa työpajatoimintaa on kehitettävä ja siihen tulee tarvittaessa sisällyttää koulutusta. Lisäksi turvataan oppisopimuskoulutuksen mahdollisuudet**
- **tukityöjakso on aina liitettävä osaksi työllistämispolkua ja siihen tulee kytkeä entistä joustavammin asiakkaan työllistymistä tukevaa koulutusta**

- **palkkatukea on räätälöitävä entistä enemmän kunkin työttömän lähtökohdista käsin**
- **tukityöllistämisen tavoitteeksi tulee aina asettaa avoimille työmarkkinoille työllistyminen**

Työpankkitoiminnasta uusi väylä työelämään

Työ- ja elinkeinoministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat käynnistäneet työpankkikokeilun, joka kestää vuoden 2009 loppuun asti. Työpankkikokeilun tarkoituksena on kehittää ja mallintaa palveluita, joilla parannetaan työelämävalmiuksia ja osaamista sekä edistää vaikeasti työllistyvien henkilöiden työllistymistä. Tavoitteena on myös madaltaa yritysten kynnystä työllistää erityistä tukea tarvitsevia työnhakijoita. Työpankki tarjoaa kuntoutusta, koulutusta, työelämävalmennusta, työharjoittelua ja työkokeilua. Kokeilussa keskeisenä toimenpiteenä on palkattavien henkilöiden edelleensijoitus yrityksiin.

Työpankkiin palkataan työntekijöitä ja hankitaan avoimilta työmarkkinoilta töitä ja/tai työpankilla on omaa kannattavaa liiketoimintaa. Työpankki edelleensijoittaa työntekijöitään avointen työmarkkinoiden työnantajille. Edelleensijoitustöiden puuttuessa, työntekijät tekevät työtä työpankin omassa tuotannossa. Kokeilulla pyritään työllistämään ensisijaisesti yli 500 päivää työttömänä olleita sekä vajaakuntoisia henkilöitä. Kokeiluun voidaan ottaa myös lyhyemmän aikaa työttömänä olleita, huonossa työmarkkina-asemassa olevia palkkatukikelpoisia työnhakijoita. Työpankkikokeilun toimijoiksi valittiin 7 rahoitusta saavaa aluetoimijaa sekä 7 verkostokumppania. Verkostokumppanit saivat kokeilustatuksen, jota voivat hyödyntää omassa toiminnassaan sekä yhteisten tapaamisten ja seminaarien matka- ja majoituskorvauksia. Vuoden 2009 lopussa arvioidaan kokeilusta saatuja tuloksia ja päätetään mahdollisista jatkotoimista.

- **työpankkitoiminnasta tulee kehittää vaihtoehto, jonka avulla vaikeasti työllistyvien mahdollisuudet sijoittua avoimille työmarkkinoille paranevat**
- **työpankkitoiminnan mahdollisuuksia ja toimivuutta on kokeiltava myös nuorten työpajojen yhteydessä**
- **työpankkitoimintaa laajennetaan koko maahan ja toiminnan organisointia varten perustetaan valtion yhtiö**

Sosiaalisen yrittäjyyden edistäminen

Sosiaalisten yritysten toiminta pohjautuu lakiin sosiaalisista yrityksistä (1351/2003). Lain tarkoituksena on tarjota työmahdollisuuksia vammaisille, osatyökykyisille ja pitkäaikaisesti työttömille henkilöille. Sosiaaliset yritykset ovat tyypillisesti kunnallisen tai kolmannen sektorin toimijoiden ylläpitämiä. Niiden keskeisenä tavoitteena on työllistäminen ja työhön kuntouttaminen. Vuoden 2009 alussa työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämässä sosiaalisten yritysten rekisterissä oli yhteensä 197 yritystä.

Sosiaaliset yritykset maksavat kaikille työntekijöilleen työehtosopimusten mukaista palkkaa. Ero tavallisiin yrityksiin on lähinnä siinä, että niiden työntekijöistä on vähintään 30 prosenttia vajaakuntoisia tai pitkäaikaistyöttömiä. Sosiaaliselle yritykselle voidaan myöntää palkkatukea erityisehdoin kompensatioksi niiden harjoittamasta työllistämistoiminnasta. Sosiaaliset yritykset tarjoavat vaihtoehdon, jossa yhdistyvät yrittäjyytoimintaan kuuluva tavoite kannattavasta liiketoiminnasta sekä sosiaalinen vastuu kaikkein heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien työllistamisestä.

- **sosiaalisten yritysten toimintaedellytyksiä kehitetään väljentämällä ehtoja työllistetyn tuen tason ja keston osalta**

- **sosiaalisten yritysten käynnistäminen ja kehittäminen tulee turvata riittävällä rahoituksella**

Sosiaaliturvan kehittäminen

Työ, verotus ja sosiaaliturva luovat pohjan hyvinvointiyhteiskunnalle. Edellisen laman aikana 1990-luvulla sosiaaliturvan ongelmat ratkaistiin etuuksia leikkaamalla ja saantiehtoja kiristämällä. Näiden ratkaisujen vaikutukset tuntuvat vieläkin. SATA -komitean tavoitteena on kehittää sosiaaliturva riittäväksi, kattavaksi ja kannustavaksi. Tavoitteena on myös köyhyyden vähentäminen sekä riittävän perusturvan tason turvaaminen kaikissa elämäntilanteissa. Perustuslain mukaan jokaiselle taataan oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Vaikka tällä hetkellä on olemassa paljon huolestuttavia näkymiä työllisyyden kehityksestä, sosiaaliturvan uudistamisessa on nähtävä laman yli. Suomalainen työelämä muuttuu ratkaisevasti lähimmän kymmenen vuoden aikana. Talouden elpymässä työvoimapulaa pidetään todennäköisenä. Elatussuhde heikkenee, kansantulo laskee ja hyvinvointiyhteiskunta rapistuu. Samalla työelämä kansainvälistyy, tuotannon tavat monipuolistuvat ja hoivan tarve kasvaa. Tämä on haaste sosiaaliturvalle ja -palveluille. Työn ja sosiaaliturvan yhdistämiselle on löydettävä uusia pelisääntöjä.

Sosiaaliturvan on vastattava työelämän muutoksiin. Tarvitaan sujuvampi järjestelmä ansiotyön ja sosiaaliturvan välille. Sosiaaliturvan pitää kannustaa töihin, mutta miten? Suomalainen sosiaaliturva on enimmäkseen on/off-politiikkaa. Suomessa on totuttu siihen, että henkilö on joko työssä, joka turvaa toimeentulon tai sitten hän on työtön, sairauslomalla tai työkyvyttömyyseläkkeellä. Työhön palaaminen esim. työkyvyttömyyseläkkeeltä tai osa-aikaisen sosiaaliturvan ja osa-aikaiseen työhön osallistumisen yhdistäminen ei toimi kovin hyvin. On kuitenkin paljon henkilöitä, joilla on työkykyä jäljellä ja halua osallistua työelämään, jos sopivia töitä olisi. Myös vajaakuntoisilla tulee olla mahdollisuus työntekoon räätälöidyn palkkatuen avulla. Muihin pohjoismaihin verrattuna Suomessa on kohdennettu etuuksia ja toimenpiteitä huomattavasti vähemmän osittain työkyvyttömille ja vajaakuntoisille kuin muissa pohjoismaissa.

Sosiaaliturvan kehittäminen on välttämätöntä, mutta se yksin ei riitä. Työllisyyspolitiikkaa on muutettava siten, että myös osa-aikainen työhön osallistuminen on mahdollista. Lisäksi työn tulee olla mielekästä ja toimeentulon turvaavaa. Työelämässä on tehtävä tilaa erilaisien ihmisten osallistumiselle. Työnantajia on kannustettava palkkaamaan osatyökykyisiä ja työllistämiseen liittyviä riskejä on pyrittävä vähentämään. Siirtyminen työkyvyttömyyseläkkeeltä takaisin työhön on tehtävä nykyistä joustavammaksi ja houkuttelevammaksi. Alkavalla 2010-luvulla työvoimareservit on saatava paremmin käyttöön. Tämä edellyttää työn, sosiaaliturvan ja palvelujen koordinoitua.

Kuntaliitto katsoo, että SATA -komiteassa esillä oleva toimeentulotuen perusosan siirtäminen Kelan järjestettäväksi ja valtion rahoitusvastuulle on toteutettava. Tämä ratkaisu selkeyttäisi oleellisesti sosiaaliturvaamme ja vähentäisi perusturvaan liittyvää hallinnollista työtä. Samalla ratkaisu vähentäisi asiaan liittyvää, vuosia jatkunutta epä tietoisuutta perusturvan järjestämisestä. Tästä ns. Kela-siirrosta on keskusteltu lähes 20 vuotta. Viivyttely ja jatkuva väittely ratkaisun ympärillä on ongelmallinen myös sosiaalitoimistojen työn sisällön ja kehittämisen näkökulmasta.

- **siirtyminen työttömyydestä tai työkyvyttömyydestä takaisin työelämään on tehtävä nykyistä joustavammaksi**
- **perusturvan taso tulee määritellä siten, että sen taso on riittävä erilaisissa elämäntilanteissa, eikä synny tarvetta turvautua viimesijaiseen kunnalliseen toimeentulotukeen**
- **työnteko tulisi aina tehdä toimeentulotukea ja työttömyysturvaa houkuttelevammaksi vaihtoehdoksi**

- **palkkatukea on räätälöitävä niin, että myös vajaatyökykyiset voivat työllistyä avoimille työmarkkinoille ja saada normaalin palkan, jolloin työnantajalle korvataan palkkatuella työttömän alennut työkyky**
- **normitetun toimeentulotuen maksaminen tulee siirtää Kelalle ja sen rahoitus valtion vastuulle, jotta kuntien sosiaalityölle vapautuu enemmän resursseja. Näin myös kansalaisten yhdenvertaisuus paranee.**

Työmarkkinatukiudistuksen toimivuus

Vuoden 2006 alussa voimaan tulleen työmarkkinatukiudistuksen tavoitteena oli rakenteellisen työttömyyden vähentäminen ja työllisyysasteen nostaminen. Tavoitteena myös oli, että työnhakijoiden työttömyysajat lyhenisivät oleellisesti ja tätä tietä pitkäaikaistyöttömyyttä voitaisiin vähentää. Työvoimapalveluissa otettiin käyttöön uusi aktiivikausi viimeistään silloin, kun henkilö on saanut työmarkkinatukea 500 päivää tai työttömyysturvaa 500 päivää ja työmarkkinatukea 180 päivää. Aktivointikauden aikana työhallinto tarjoaa aktiivintitoimia; mm. työharjoittelua, koulutusta ja valmennusta. Uudistus korosti varhaisen puuttumisen tärkeyttä. Työnhakijan palveluntarve on kartoitettava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja työnhakusuunnitelma on laadittava huolella ja asiakkaan tarpeita vastaavaksi. Samalla työnantajalle maksettavaa palkkatukea uudistettiin.

Toinen puoli työmarkkinatukiudistusta oli työmarkkinatuen rahoitusta koskevat muutokset. Uutta oli se, että kunnat osallistuivat nyt työmarkkinatuen rahoitukseen. Kunnat rahoittavat puolet siitä työmarkkinatuesta, jota myönnetään 500 päivää tukea saaneille, aktiivitoimiin osallistumattomille henkilöille. Tästä kunnille aiheutuneet lisäkustannukset kompensoitiin kunnille. Osana tätä kompensointia toimeentulotuen rahoitusta ja rakennetta muutettiin. Toimeentulotuki jaetaan perustoimeentulotukeen, täydentävään toimeentulotukeen ja ehkäisevään toimeentulotukeen. Perustoimeentulotuen rahoitus on jaettu puoliksi valtion ja kuntien kesken. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen kustannuksiin valtionosuudet määräytyvät sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusjärjestelmän mukaan.

Työmarkkinatuen uudistuksen vaikutuksia arvioitaessa on havaittu, että uudistus on lisännyt aktivointitoimiin osallistumista. Sen sijaan uudistus ei ole merkittävästi edistänyt työttömien hakeutumista avoimille työmarkkinoille. Arviointi on myös osoittanut, että työttömät eivät kovin hyvin tunne uudistusta eivätkä ole tietoisia osallistumisvelvoitteesta.

- **työllisyystilanteen nopean heikkenemisen ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien työnhakijoiden tilanteen vaikeutumisen vuoksi vuonna 2006 toteutetun työmarkkinatukiudistuksen toimivuus on arvioitava uudelleen ja tehtävä uuden tilanteen vaatimat, tarvittavat korjaukset yhdessä kuntien kanssa**